

17. Лиссабонський договір. Справка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ria.ru/politics/20091002/187235710.html>
18. Їжак О. Конституція Європейського Союзу: проблеми та перспективи для України (за досвідом республіки Польща) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/120.htm>

Надійшла до редакції 6.11.2014 р.

ББК Ф66

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТРУКТУРУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ

О. С. Осельська

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються особливості структурування сучасного світового політичного простору, досліджується метарегіональна складова сучасної світової системи та аналізуються проблеми і перспективи залучення української держави до глобальних процесів інтеграції та метарегіоналізації.

Ключові слова: Українська держава, національна еліта, світ Модерніті, метарегіоналізм., сучасна світова система

Національні держави виявилися абсолютно не підготованими до нової глобальної ситуації і, багато в чому, перетворилися на ансамблі суперечливих соціальних та економічних інтересів. Традиційні державні інститути втрачають контроль над економічними процесами – як у масштабах світового господарства, так і в рамках власних територій. Існуючий набір функцій національної держави став все більше розтягуватися: частина цих функцій почала відходити на наддержавний рівень, а частина – на рівень штатів, земель, суб'єктів федерації та муніципальних утворень. Водночас на тлі поля активних і потенційних прибутків, що постійно звужується, сукупні витрати держави продовжують зростати, а система державного управління стає менш ефективною та модернізованою частиною суспільного організму.

Актуальність даної тематики полягає в тому, що головним питанням, перед яким стоїть сьогодні Українська держава – це спроможність України ефективно підтвердити або безнадійно втратити право на суверенне, свідоме, по-новому прочитане існування в Новому світі. Причому, вірогідність зміни пейзажу пов'язана не тільки із високою концентрацією проблем і загроз, але і з помітними змінами якості самостійності українського суспільства та держави у змістовному просторі новизни; визначеністю їхньої концептуальної та інтелектуальної опори в світі, який оперує все більше складними семантичними конструкціями.

Сучасна політична наука перебуває на порозі переходу до новітньої теорії осмислення світу, до філософсько-просторового розуміння буття, перенесення подій у внутрішній простір і внутрішній контекст, тобто у просторовий об'єм. Джерелом такого підходу до вивчення політичних процесів є сучасні парадигми геополітичної науки, зокрема метарегіональна парадигма, яка ґрунтується на результатах

дослідження, отриманих у рамках предметного поля глобалістики та політичної регіоналістики.

Найбільш потужний як у кількісному, так і в якісному відношенні пласт дослідницької літератури на сьогоднішній день утворюють роботи, присвячені вивченню аспектів проблемного поля політичної регіоналістики. Перш за все, це роботи В. Деменьєва [1], О. Барабанова [2], а також Ю. Павленка, Г. Щедрової, М. Примуша, Ю. Куца та ін. На основі праць іноземних вчених, таких як Г. Ямомото, Г. Пехле, О. Неклеса [3], О. Уткіна [4] можна простежити тісні взаємозв'язки та великий ступінь взаємопроникненості регіональних і метарегіональних утворень і процесів. Актуальність регіональної тематики сучасних досліджень зумовлена синхронним розвитком таких суперечливих процесів як глобалізація та диференціація, регіоналізація та метарегіоналізація. Але сучасний рівень розробленості даної тематики демонструє необхідність значних зусиль як на рівні обґрунтування, так і на рівні систематизації науково-методологічної бази.

Слід також відзначити досить обмежену кількість праць, що в центр уваги ставлять аналіз сучасного стану української державності, яка формується на фоні соціально-економічного розшарування світу, основою виділення суб'єктів якого є відмінність від зовнішнього середовища, а джерелом формування – особливості соціокультурної самоорганізації як способу облаштування соціального життя. Однак саме застосування сучасних метарегіональних концепцій для аналізу місця та ролі України в структурі світового політичного простору дозволяє комплексно дослідити проблему розшарування політичного простору всередині країни та розробити механізм адекватного позиціонування та функціонування держави у новій метарегіональній системі координат.

Виходячи з вищезгаданого, метою даної роботи є аналіз особливостей формування української державності в умовах залучення/незалучення України до процесів структурування сучасного політичного простору.

Сформульована мета передбачає виконання наступних завдань: 1) розглянути особливості структурування сучасного світового політичного простору та місце національної держави в цій структурі; 2) дослідити метарегіональну складову сучасної світової системи; 3) проаналізувати загрози залучення/незалучення України до інтеграційних процесів, враховуючи фактор метарегіоналізації сучасного світового політичного простору; 4) визначити особливості формування національної еліти в Україні як змістовної вертикалі суспільства; 5) проаналізувати проблеми та перспективи формування української державності в умовах втягнення до сучасних процесів структурування глобального політичного простору.

Сучасні світові «центри сили» шукають шляхи розв'язання своїх непростих проблем, реалізуючи власні стратегічні проекти, націлені у III тисячоліття. На цьому фоні Україна виглядає досить тьмяно при відсутності власного проекту майбутнього. Відсутність подібної стратегії є тривожною ознакою сплюснення світосприйняття та культурної корупції, а також свідченням відсутності у країни еліти в істинному, а не кон'юнктурному значенні цього слова.

З одного боку – присутність форм, народжених політичною культурою Півночі: геофінансові та метатехнологічні корпорації; з іншого – притаманні глибокому Півдню – кримінальні та навколокримінальні угруповання. «Спостерігається очевидне неспівпадіння змістовного наповнення місцевих реалій із заморськими прототипами» [5]. В гео економічному просторі Україна зайняла місце всередині Споживчого ареалу, оскільки ще на початку XXI ст. вона зайняла місце серед країн-виробників природної сировини та напівфабрикатів, таким чином основу добробуту країни зараз складає природна рента та її модифікації. Україна сьогодні економічно викорис-

товується, але культурно все більше відторгається цивілізацією, що зараз формується на планеті.

Спрощенню економічного та соціального статусу можна знайти багато пояснень. Протягом ХХ ст. в країні відбувалося послідовне «випалювання» сучасної соціальної культури, складних схем життя суспільства, зачатків самоорганізації та пасіонарних особистостей. В результаті утворився світ, позбавлений зернин геніальності та абсолютно не сумісний із глобальною революційною ситуацією. Коли ж зник мур, що розділяв Схід і Захід, то в Україні більш пасіонарною частиною суспільства виявилася асоціальна та прямо кримінальна субкультура, що досить активно впливала на інші прошарки суспільства.

Як результат, Україна отримала власний елітний коктейль, що створювався з представників владних спецслужб і криміналізованої асоціальної субкультури. На думку О. Неклеси, «національна еліта не може бути кримінальною: той, хто керує розвитком – мислить метафізично, – або він керує чимось іншим. Криміналізуючись, еліта перестає бути сама собою, вона втрачає контакт із простором думки та можливість сприймати ритми історії. Корупція еліти – це не хабарництво, корупція – неприпустима експансія матеріальних ринкових операцій, внутрішнє зменшення особистості, привласнення ресурсів відповідальності і деконструкція соціального тексту» [6]. Сплошена особистість споглядає лише власні інтереси, приватизуючи метафізику та читаючи політику як інтригу, вона формує власні групи «за інтересами»; в результаті виявляється уразливою для граків з відмінними життєвими обрядами та стратегією. До того ж, насіння змін проростає не тільки в енергіях «небезпечного класу», але також і в неспроможності правителів, родовою ознакою чого є організаційно-адміністративний безлад.

Від дня отримання незалежності і до 2013 р. в Україні відбулася певна трансформація суспільства, що дозволила за рахунок певної архізації соціальних зв'язків, а також корупції частини «нового класу» створити з національного організму конструкцію, схожу на трофейну економіку, затвердивши кланові відносини в суспільстві. Така ситуація частково нагадує феномен африканської деколонізації з більш-менш плавним переходом до постколоніальної модернізації – головним чином, в столиці та інших крупних містах, але вже в ар'єргарді соціального розвитку світу. Так часи конкуренції великих релігій і великих ідеологій змінилися на володарювання великих і малих, білих і чорних технологій.

Політична атмосфера в Україні початку ХХІ ст. створює парадоксальне враження: країна інтенсивно освоює простір новатики, але місцями спостерігається певний застій та архізація соціокультурного тексту. Має місце деградація «класичної» політичної культури, переродження ідеалів, концептів та інститутів публічної влади, представленої демократії, середнього класу, громадянського суспільства. Руйнація партійної культури висунула на перший план питання не просто про заміну лідерів команд і навіть не про перерозподіл ділянок політичного поля. Мова йде про наближення моменту національної істини, відносно до якого вся «новітня історія України» – лише вступ, увертюра.

Сьогодні на партійно-політичній сцені актуальні дві абсолютно різні формації:

- протистояння уламків ідеолого-партійної ієрархії Модерніті політичній культурі постмодерну;
- конфлікт, що розгортається у надрах самої еkleктичної культури Нового світу, де парадоксальним чином сумісно існують безмежний прагматизм та цілеспрямований амбіційний ідеалізм, превентивна, номенклатурна й енергійна, креативна форма трансформації колишньої соціальної реальності.

Семантична реконструкція України, між тим, передбачає висунення змістовної контр тези політичному затишшю, що багато в чому зумовлюється невизначеністю світових центрів сили щодо стратегічного позиціонування України у глобальній конструкції. А також корпоративним інтересам персоналій, утримуючих владу – їх колективній зацікавленості в повноцінній легітимації набутого статусу: соціальної позиції, прав власності, фінансових рахунків. Як тільки проблему буде вирішено – зусиллями всередині країни чи зрощенням транснаціональної тканини за її межами – утримувачі влади відразу відчують гостру незручність від неспівпадиння стратегічних цілей, що частково відбувається вже зараз.

Та чи інша організованість динамічного класу, покликана до життя змінами в становищі речей, що все більше проявляє активне відношення до розбудови майбутнього, виступила в якості повноцінного конкурента правлячого режиму. В геометрії соціального будівництва, що розгортається, фланг нового патріотизму зливається з флангом амбіційної неокорпоративної дії в історичному прагненні вирватися за кордони поля парapolітичних інтриг на трансгеографічні простори постіндустріального та постсучасного космосу.

Українська дійсність сьогодні уявляється як імітація конструкцій світу Модерніті та еkleктика символів. Економічна політика збанкрутувала. Привід Майдану з клановими лозунгами блукає на пострадянському просторі. Політична активність носить спорадичний характер і тяжіє до ідеалів 1990-х рр. – все переділити та перерозподілити. Не існує відчуття зміни суспільної парадигми в світі розвинених країн, наче життя відбувається на іншій планеті.

Початок ХХ ст. обіцяв Україні революцію та будівництво нового світу, який ішов на зміну правлінню третьої становості. Але в країні було створено «машину», яка знищувала будь-яку значиму суб'єктивність, залишаючи голу функцію.

В 1970-ті рр., коли в світі розгорнувся процес постіндустріальної трансформації, що висунув на перший план четверту становість, СРСР переживав застій. У країні було знищено соціогуманітарний креатив, придушені політичні думки та соціальна активність – історичний шанс було втрачено. Тим не менш, завдяки незрозумілому явищу морфологічного резонансу, в СРСР-Україні формувалася четверта становість – постіндустріальний клас, який шукав шляхи до важелів влади. Але правління перебрала на себе еліта, пов'язана з трофейною економікою та перерозподілом природної ренти. В результаті країна провалилася у соціальний ар'єргард світу.

Сучасне українське суспільство вражене хворобою втрати соціальної структурності, що веде до цивілізаційного занепаду та руйнації, в тому числі й демографічної. Воно втратило смак до соціальної дії та його значимості, що призвело до краху інститутів публічної політики. В результаті утворився світ із неспроможною до пасіонарності четвертою становістю, в якому низька громадянська активність співіснує з високою освіченістю та досить розвиненим ринком інформації.

Українська політична організація суспільства являє собою амальгаму азійських та європейських кодів, що проявляється у характері управлінських моделей. Спроби модернізації (в умовах відсутності розвиненої міської, комунальної культури) часто супроводжує тенденція закріпачення основної маси населення. В Україні так і не склалася загальнонаціональна корпорація, яка б володіла історичною та культурною ідентичністю. Прагматизм, що сьогодні демонструється правлячою становістю, є зворотнім боком гострого дефіциту культурного капіталу, який змушує у пошуках ідентичності звертатися до різноманітних джерел, включаючи спроби відтворення суперечливих соціальних та культурних матриць.

В Україні немає змістовного каркасу – замість нього суспільству пропонується клаптева ковдра, що відбиває соціальну еkleктику світосприйняття. Відсутнє також

позитивне проектування історичної долі, що не виключає певних задумів та масштабних політичних інтриг правлячого прошарку, які перегукуються із глобальним контекстом.

Разом з тим паралельно з колишньою практикою та соціальною ментальністю в країні виникає каркас нового соціального організму. В середньостроковій перспективі є можливим розподіл на дві України:

- Державність А – острів транснаціонального архіпелагу, що надає своїм керівникам право на присутність в елітному колі. Подібна держава-корпорація (в геоекономічному розумінні терміну) розбудовується із сукупності систем управління декількох олігархічних картелів, перш за все, на ресурсних та виробничих основах, сполучених у соціально-політичну єдність під дахом нової національної управлінської конструкції;
- Державність Б – соціальна, адміністративна структура, що забезпечує функціонування звичних, загальнонаціональних інститутів і гілок влади.

Воля ж української четвертої становості є абсолютно розрізненою та не сфокусованою. Сьогодні еклектичній прошарок починає пред'являти претензії на постіндустріальний перерозподіл, але не зрозуміло ще, чи буде він реалізований у рамках колишньої управлінсько-адміністративної культури, або в руслі енергій Нового світу. Не зважаючи на його незграбність, саме *Ordo Quartus* у своїх різних іпостасях формує сучасну політичну культуру в умовах історичної альтернативи.

Логіка політичного конструювання свідчить про те, що змінюється не просто палітра, але політична культура. Опозиція виникає в іншому контексті, її контури проступають у суперечності «управлінських олігархів» з «олігархами буржуазними», у міжкланових розробках, включаючи зону дії нових технократів [7]. Хоча насправді реальний політичний процес в Україні розгортається окремо від партійного, в поточній партійній/електоральній практиці співіснує реальність символічної властивості, не бачити її – означає робити початково безперспективні, але витратні дії.

Центральною проблемою України в ХХІ ст. є системна криза еліти і пов'язаний з цим системний дефіцит сталого, довгострокового соціополітичного аналізу та планування, розуміння того, яким чином здійснюється управління в сучасному світі, що таке система стратегічних оцінок та пріоритетів, наскільки тісно вона пов'язана з інтелектуальним пошуком. Те, що зараз відбувається в Україні, і те, що безумовно відображається на стані її інтелектуального поля – це масовий вихід пасіонаріїв у простір корупції. Тому дуже часто конструктивна діяльність сьогодні вироджується на практиці у діяльність із створення прикладного механізму корупції, із заміщення соціального простору лабіринтом приватних смислів, що конфліктують між собою. А діяльність щодо їх споріднення та конфронтації сприймається як політика.

Звідси також випливає одна з причин загострення проблеми адекватності контакту з глобальними елітами. Не випадково представники останніх в приватних розмовах помічають, що відчують глибоку здивованість при контактах із нарізно-манітнішими представниками української еліти. Особливо тому, що всі питання, які виносяться на обговорення, носять тотально прикладний характер, немає стратегічного контексту, в рамках якого тільки і є можливим розмін позицій, рівно як і досягнення довгострокового консенсусу. Проблеми довгострокового стратегічного вибору не можуть біти вирішеними в економічних категоріях, але саме в них подібні проблеми й вирішуються в Україні. Для іншого порядку речей, окрім відповідної аналітики, мають існувати особистості, що володіють іншими смислами, гострий дефіцит саме цих смислів і є найбільш актуальною проблемою України. Хоча, насправді, як і будь-який дефіцит у ринковій економіці, це є певним стимулом до зростання «пропозиції». Стимул до того, щоб певна генерація людей, спроможних до розкриття смислів, до власної картографії «постіндустріального» пейзажу України, почала реалізовуватися.

Таких особистостей треба вирощувати, культивувати, розвивати. І перш за все, за рахунок взяття під контроль процесу виховання та освіти. Але взяття під контроль освітніх структур, навіть не установ, а виховально-освітніх структур – це зовсім не є сумуванням інтелектуального потенціалу ректорів, професури, або навіть системи відбору студентів-першокурсників. Це взяття під контроль процесу вирощування, становлення перспективної, пасіонарної особистості, що потенційно має вагу і значення в Новому світі.

В Україні на сьогоднішній день майже відсутня елітна інфраструктура, тобто не інфраструктура елітного споживання, а інфраструктура елітного виховання, поведінки та відтворення еліти. Навіть такі структури як «клуб – мозковий центр – владні структури» хоча й сприймаються як інновація, але реалізуються як карикатури. Така система виконує також і багато проміжних функцій, в тому числі й щодо кадрового відбору, виховання, тестування претендентів на поповнення еліти.

Проблема в тому, що в Україні сама категорія еліти є семантично пошкодженою. «Елітою» в Україні називається той, хто має доступ до матеріальних і владних ресурсів. Але це не є елітою. Еліта – це ті, хто оперує світосприйняттям і смислами. В українському контексті це звучить досить незвично, оскільки логіка будь-якого оператора ресурсів, представника еліти в українському розумінні, є абсолютно плоскою та власницькою. Справа не в тому, що матеріальні ресурси не відіграють ніякої ролі – вони відіграють серйозну, інколи колосальну роль. Суть справи в системі цінностей, в цілепокладанні і в тій траєкторії, яка проявляє себе як стійко перспективна.

Деякі з українських політиків пропонують розглядати момент розподілу власності і, ширше – «первинне накопичення» – як новий осьовий час, момент зародження нової еліти і при цьому посиляються на приклад Америки. Але не «бандитські барони» створювали Сполучені Штати, їхню колосальну енергію, історичний прорив. Основи всього цього було покладено вірджинською аристократією, більш того, країну створювали пуритани – люди, готові йти на смерть заради ідеї. Інакше не було б таких подій, як американська революція, громадянська війна. Таким чином, те, що закладено як стовпи, як основа суспільного організму, багато в чому визначає подальшу долю суспільства, особливо в кризові моменти. В цьому випадку досить яскравим є контраст Сполучених Штатів та Австралії.

Досить дивним той факт, що така величезна країна, як Австралія, заселена англомовним населенням, в геокультурному сенсі країна Півночі, яка мала досить схожі стартові умови з Америкою, уявляє собою настільки незначну складову для актуальної світової системи. А справа в тому, що вона створювалася каторжниками, злочинцями, тобто морально корумпованими людьми, що створило певну стійку вібрацію, котра пронизала потім всю соціальну історію континенту.

«Великі смисли» в людському космосі досить тісно пов'язані між собою, навіть якщо мова йде про такий меркантильний простір, як простір фінансів, то врешті решт, великі гроші також створюються інтегральними смислами, і ступінь корумпованості особистості має досить практичне значення.

Еліта – це змістовна вертикаль, котра утримує весь соціальний простір. На самих верхніх поверхах метарегіональної конструкції еліта створює такі квазіметафізичні феномени, як «нові гроші», конфігурацію глобального боргу, систему управління ризиками. Тобто, чим вищим є поверх, тим більш поліфонічну конструкцію він привносить у систему. Особисті зусилля є особливо продуктивними, коли вони вступають у резонанс із глибинними вібраціями середовища. Тому слід зауважити, що саме сьогодні наявною є трансформаційна ситуація, яка визначається двома викликами [8].

Перший – транснаціональний, пов'язаний із стрімкою зміною середовища та форм комунікації глобальних еліт і нових зорганізованостей; другий – суто

український, пов'язаний із проблемою постіндустріального проектування країни та пошуком актуальної формули її суб'єктності.

Не може почувати себе здоровим і впевненим народ, всі структури національного буття якого переживають деградацію та занепад. Виникає захисний механізм у вигляді українського націоналізму і ксенофобії. На початку 1990-х рр. хвиля націоналізму охопила Україну та перетворилася навіть на масову етанізацію. Радянський народ був набагато ближчим до політичної нації, спроможної сприймати мережне суспільство, ніж сучасні українці.

У мережному суспільстві спостерігається досить суперечлива колізія: одночасне прискорення процесів індивідуалізації та об'єктивації людини. Останнє перетворює суспільство у мегамашину, що знеособлює людину, але забезпечує «мир та безпеку» [9]. Та в світі людей рідко протікають однозначні процеси – людська особистість є вкрай неоднозначною. В сучасному світі створюються нові транскордонні соціальні організованості, в яких особистість людини позбавлена заборон суспільства Модерніті. Такі організованості сприяють виявленню пасіонарних особистостей, зміні «швидкості» соціального часу і створюють новий статус суспільства відносно до цивілізації. Відбувається геокультурна дифузія соціального простору, яка має захопити і українську соціальність, втягнути її до світу мережного суспільства, що народжується.

Оцінюючи реальний стан речей, не можна не помітити, що роль України в світі, її здатність впливати на будь-які масштабні процеси абсолютно мізерна. Початково пасивна позиція наслідування досвіду більш розвинених країн та сліпе підкорення встановленим правилам гри навряд чи спроможне забезпечити стабільний розвиток і процвітання. Дослідження потенційних лідерів, аналіз причин їх просування і природа їхньої влади дозволяють у подальшому визначити вигідних партнерів, найбільш вдалі моменти для активного втручання в метарегіональні процеси. Найважливішим завданням для України на сьогоднішній день має стати усвідомлення майбутньої структури відносин, її слабких і сильних місць, тих переваг і збитків, які вона може принести Україні. Україна може стати повноправним учасником метарегіональної структури лише за умов: кардинальної інституційної перебудови національної фінансової системи; випереджаючого формування найсучаснішого класу неоекономічних структур, принаймні українських фінансово-промислових груп із своїм стратегічним статусом [10].

Перша фаза стратегічного маневру – прорив до світового прибутку на основі освоєння геоекономічного простору, що всмоктає техногенне (постіндустріальне) цивілізаційне забарвлення. Йдеться про процес підключення до світової інноваційно-технологічної системи за ключовими, проривними напрямками (інформатики, біоінженеринг, аерокосмічні технології).

Другий етап – розширення обріїв цивілізаційного розвитку. В основу має бути покладена стратегія непрямих дій. Україна має сформувати потужну систему захисту від геоекономічних війн, що розгортаються на хвилі геоекономічного експансіонізму. В геоекономічному ракурсі слід розглядати просування НАТО на схід: воно йде слід за західними інтернаціоналізованими відтворювальними системами, що активно втягуються Росією, Україною, країнами Східної Європи та Балтії.

Виходячи з цього слід відзначити, що аналіз геополітичних ризиків залученості/незалученості країни до процесів структурування глобального політичного простору є досить зручним інструментом для дослідження алгоритму інтеграційних регіональних процесів, що зараз формують нову структуру не тільки регіонального, але й глобального політичного простору. Завдяки такому аналізу можна краще зрозуміти справжню сутність подій, що відбуваються нині, визначити адекватну стратегію поведінки держави виходячи з її геополітичного положення та певною мірою свідомо

творити власну долю. Геополітичний аналіз може використовуватися в якості універсального інструменту для дослідження структури світового політичного простору, аналізу місця та ролі національної держави в структурі сучасного політичного простору, аналізу стратегічного планування державної політики та дослідження геостратегічного, гео економічного, геофінансового та геокультурного виміру сучасної міждержавної інтеграції.

У вужчому, практичному значенні важливість ретельної наукової розробки всього кола питань, пов'язаних з теорією і практикою геополітичних ризиків залученості/незалученості країни до процесів структурування глобального політичного простору пояснюється необхідністю пошуку відповіді на нові міжнародні виклики, з якими сьогодні стикається Україна. Події кінця 1980-х–початку 1990-х рр., які докорінно змінили всю геополітичну картину світу, поставили перед нашою країною безліч нових зовнішньополітичних завдань. А сьогодні показує, що простір вибору звузився до критичного. Все більш насущна потреба в обґрунтованих і відповідних сучасним умовам концепціях регіонального співробітництва, таким чином, тісно пов'язана з питанням самого існування державності на території сучасної України. А від її вибору та позиції багато в чому залежить майбутній вигляд і стан справ на всьому просторі Європейсько-Азіатського регіону.

Україна з огляду на своє проміжне положення між розширеною Європою та Росією намагається вибудувати прагматичні та взаємовигідні стосунки з двома Великими просторами. При цьому Європа та Росія активно формують свої просторові проекти, щоб увійти в посткризовий світ на якомога вигідніших для себе геополітичних умовах. У цих умовах головним завданням української держави є спроможність виявити найбільш оптимальний напрямок зовнішньополітичної активності України в європейському та євразійському напрямку в умовах формування нової системи міжнародних відносин. Зробити це можна тільки шляхом розробки ефективної геостратегічної доктрини держави, яка б визначала напрямки зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності України на міжнародній арені. В свою чергу, розбудова ефективної геостратегічної доктрини вимагає застосування методик геополітичного аналізу, які дадуть можливість моніторингу геополітичного потенціалу держави з тим, щоб визначити її сильні і слабкі сторони – внутрішні (трансформація територіальної організації простору всередині держави, міждержавного угруповання або регіону) чи зовнішні (трансформація територіальної організації простору поза межами держави, міждержавного угруповання або регіону цілком). При застосуванні геополітичного аналізу створюються умови для дослідження всього геополітичного потенціалу країни чи регіону, окремих підсистем геополітичного потенціалу або взагалі їх компонентів.

В українському випадку, враховуючи всі вищезгадані умови, це має бути не просто геостратегія держави, це мистецтво нейтралізації руйнівних (для соціуму) наслідків зовнішнього або внутрішнього виклику (негативної рубіжної енергетики) багатовимірною комунікаційною простору. Геостратегічна доктрина України має стати підґрунтям для розробки технологій реалізації національних і регіональних пріоритетів держави.

РЕЗЮМЕ

Современные мировые «центры силы» ищут пути решения своих непростых проблем, реализуя собственные стратегические проекты, нацеленные в III тысячелетие. На этом фоне Украина выглядит довольно тускло при отсутствии собственного проекта будущего.

Семантическая реконструкция Украины предусматривает выдвижение содержательного контр тезиса политическому затишью, во многом обусловленного

неопределенностью мировых центров силы относительно стратегического позиционирования Украины в глобальной конструкции. Украина не имеет содержательного каркаса – вместо него обществу предлагается лоскутное одеяло, отражающее социальную эклектику мировосприятия. Отсутствует также положительное проектирование исторической судьбы, не исключающее определенных замыслов и масштабных политических интриг правящей прослойки, которые перекликаются с глобальным контекстом. Центральной проблемой Украины в XXI веке является системный кризис элиты, и связанный с этим системный дефицит устойчивого, долгосрочного социо-политического анализа и планирования, понимание того, каким образом осуществляется управление в современном мире, что такое система стратегических оценок и приоритетов. Изначально пассивная позиция подражания опыту более развитых стран и слепое подчинение установленным правилам игры вряд ли способно обеспечить стабильное развитие и процветание.

Украина может стать полноправным участником современной метарегиональной структуры глобального политического пространства лишь при условии кардинальной институциональной перестройки национальной элитной инфраструктуры, финансовой системы и опережающего формирования современного класса неэкономических структур со своим стратегическим статусом

Ключевые слова: Украинское государство, национальная элита, мир Модернити, матерегионализм, современная мировая система.

SUMMARY

Modern world «power centers» are looking for a way to solve their difficulties by implementing its own strategic projects aimed in the III millennium. Against this background, Ukraine looks pretty dull without its own project for the future.

Semantic reconstruction of Ukraine provides the nomination of a meaningful counter-theses to the Political calm, which is caused by uncertainty of the world power centers regarding the strategic position of Ukraine in the global structure. Ukraine does not have a meaningful framework – instead of this the public is offered by the «quilt», reflecting the eclectic social attitude. There is also no positive projection of historical destiny. The central problem of Ukraine in the XXI century is a systemic crisis of the elite, and the related with it system deficit sustainable, long-term socio-political analysis and planning, as well as understanding how management is realized in the modern world, what is a system of strategic assessments and priorities. Initially passive position imitation experience of more developed countries, and blind obedience to the rules of the game is unlikely to ensure sustainable development and prosperity.

Ukraine could become a full member of the modern metaregional structure of the global political space in the case of the fundamental institutional restructuring of the national elite infrastructure, financial system and the advanced formation of the modern neoeconomacal structures with their own strategic status

Key words: State of Ukraine, national elite, Modernity world, metaregionalism, the modern world-system.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ:

1. Дементьев В. Государство в системе власти / В. Дементьев // Экономика та право. – 2003. – №2. – С. 9–17.
2. Барабанов О. Н. Проблемы глобального управления: выбор аналитической парадигмы / О. Н. Барабанов // Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика. – 2009. – № 2. – С. 42–48.

3. Неклесса А. И. Трансмутация истории и ментальность человека / А. И. Неклесса // Мир психологи. – 2000. – №4. – С. 24–38.
4. Уткин А. И. Мировой порядок XXI века / А. И. Уткин. – М.: Алгоритм, 2001. – 477с.
5. Дементьев В. Вказ. праця. – С. 12.
6. Неклесса А. И. Вказ. праця. – С. 29.
7. Клочко В. П. Діяльність держави в умовах фінансової глобалізації] / В. П. Клочко // Вісн. КНУ, сер. Міжнародні відносини. – 2002. – № 4 – С. 22.
8. Неклесса А. И. Ordo Quadro: четвертый порядок. Пришествие постсовременного мира / А. И. Неклесса // Полис. – 2000. – № 6. – С. 39.
9. Становление общества сетевых структур / Под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Аспект, 1999. – С. 216.
10. Уткин А. И. Вказ. праця. – С. 45.

Надійшла до редакції 09.11.2014 р.

ББК 63.3(0)5–6

РАДА БЕЗПЕКИ РФ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ (1990-ТІ РР.)

І. В. Богінська

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено спробу відтворити російську модель ухвалення зовнішньополітичних рішень і з'ясувати роль Ради Безпеки в цьому процесі. Ця проблема розв'язується на основі аналізу взаємодії Радбезу з іншими інститутами в системі органів державної влади та персоніфікації процесу прийняття рішень в РФ.

Ключові слова: Рада Безпеки, секретар Ради Безпеки, президент, Адміністрація Президента, міністерство закордонних справ, зовнішня політика, Російська Федерація

Зовнішня політика держави є складним, багатоступеневим процесом взаємодії різних суб'єктів політики. При цьому розподіл функцій і повноважень учасників зовнішньополітичного процесу є специфічним для кожної країни. Формування моделі прийняття рішень у Росії на початку 1990-х рр. відбувалося в умовах гострої політичної боротьби між виконавчою та законодавчою гілками влади, яка після ліквідації Верховної Ради завершилася «перемогою» президента. За Конституцією РФ 1993 р. саме президент визначає основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики держави (ст. 80). За часів президентства Б. М. Єльцина навколо нього виникло кілька «центрів впливу», які намагалися «нав'язати» свій варіант рішення. Це потребувало створення майданчика, на якому можна було б узгоджувати позиції зацікавлених суб'єктів політики. Створена для цього Рада Безпеки не стала ключовим механізмом у системі підготовки та прийняття рішень. Радбез перебувала в стані постійної реорганізації (протягом 1992–1999 рр. змінилося 8 секретарів РБ), а в результаті опинилася в неформальному підпорядкуванні у керівника президентської адміністрації. Слабка інституалізація процесу прийняття рішень, заміна інститутів персональними мережами стали однією з причин кризи зовнішньої політики РФ наприкінці 1990-х рр.